

Babu Genu Shikshan Sanstha's

**LATE KISHANRAO RAMJI SHINDE COLLEGE,
PARBHANI (MAHARASHTRA)**

BCA, B.Sc.(CS), B. Sc. (SE), B. Lib., M. Lib., & M.A. (ECO)

Certificate

This is to certify that Mr./Ms/Dr./Prof. Shinde B. R
of Late. Ramesh Warpudkar College Sonpeth. has participated as registered
Delegate/Inaugurator /Chief-Guest/ Chairperson/ Resource Person/ Key-Note Addressor in the
National Level Inter-Disciplinary Seminar on " **Problems of Women in India: Challenges and
Solutions** " sponsored by Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded and organized by
the Post-Graduate Department of Economics of our college on 9th March, 2017 at Parbhani.

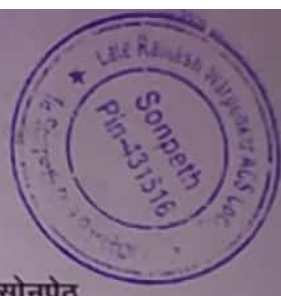
S(he) has/has not presented paper entitled भारतातील महिला समोरील
समस्या : आढेने व उपाय.

Dr. Digambar B. Rode
Organizing Secretary

Kishan B. Shingare
Convener & I/C Principal

Hon. Kamalbai B. Shinde
Secretary

भारतातील महिला समोरील समस्या : आव्हाने व उपाय

प्रा.बी.आर.शिंदे

सहाय्यक प्राध्यापक

कै. रमेश वरपुडकर कॉलेज सोनपेट

प्रस्तावना:-

भारतातील महिला व पुरुष यांच्या बाबत आम्यास केला असता अनेक आश्चर्यकारक गोष्टी पाहावयास मिळतात. महिलाना भारतीय पुरुषा प्रमाणे अधिकाराचा वापर करता येत नाही व त्यांना स्वतंत्र नाही. भारतामध्ये स्त्रिया आणि पुरुष यांच्या लिंगगुणोत्तर देखील समान नाही या मध्ये खुप मोठ्या प्रमाणावर तफावत पाहावयास मिळते. त्याचे अनेक कारणे आहेत त्यामध्ये मुख्य म्हणजे स्त्रियाकडे पाहण्याचा द्रष्टीकोण तसेच मुलीच्या लगनांचा प्रश्न अशा अनेक कारणामुळे हे प्रमाण कमी असल्याचे आपनास पाहावयास मिळते. त्याच प्रमाणे स्त्रिया या समाजा मध्ये अनेक ठिकाणी सुरक्षित पणे वावरू शकत नाही त्यांना अनेक बंधनाचे पालन करावे लागते. भारतासारख्या देशा समोर स्त्रियांच्या सुरक्षिततेची एक फार मोठी समस्या निर्माण झाली आहे. या व या सारख्या अनेक समस्यावर उपाय शोधण्यासाठी शासन अनेक उपाय योजना शोधत आहे. या उपाय योजना शोधून त्यांची प्रवळपणे आमलबजावनी करणे गरजेचे आहे. या मध्ये बाल विवाह हि एक गंभीर समस्या आहे त्यामुळे १८ वर्षेच्या आधीच बाल अवस्थेतच अनेक मुलींना आई व बाळ यांची जबाबदारी पेलवी लागत आहे. तसेच औद्योगिक व सेवाक्षेत्रामध्ये स्त्रियांना अनेक समस्यांना समोरे जावे लागत आहे.

भारतीय स्त्रिया समोर अनेक क्षेत्रामध्ये करिअर करण्याच्या संधी उपलब्ध आहेत तसेच त्या क्षेत्र मध्ये करिअर करण्यासाठी त्यांच्या समोर खुप मोठ-मोठी आव्हाने देखील आहेत. त्या आव्हानांना तोंड देण्यासाठी भारतीय महिलाना तशा स्वरूपाची मदत किंवा प्रशिक्षण देणे गरजेचे आहे.

उद्दिष्टे:-

१. महिलांच्या समस्यांचा शोध घेणे.
२. भारतीय महिलांच्या समस्यावर उपाय सुचविणे.

संशोधन पध्दती :-

प्रस्तुत संशोधनात प्रामुख्याने दुय्यम स्त्रोताचा वापर करण्यात आलेला असून, त्यामध्ये संशोधन विषयाच्या अनुषंगाने प्रकाशित व अप्रकाशित, लिखान, वर्तमानपत्रे, साप्ताहिके, मासिके, वेगवेगळे अहवाल इंटरनेट इत्यादी उपलब्ध स्त्रोतांचा वापर करण्यात आला आहे.

भारतीय महिला समोरिल समस्या :-

१. हुंडा:-

भारतामध्ये लग्न कार्यमध्ये खुप मोठ्या प्रमाणावर लग्नमध्ये हुंडा घेतला व दिला जातो. लग्न म्हणटले की मुलीच्या वडीलांना खुप मोठ्या प्रमाणावर खर्च करावा लागतो. त्या लग्नमध्ये हुंडा दयावा लागतो तसेच हुंडयासोबत इतरही वस्तु व साहित्य द्यावे लागतात महिलांची स्वता: कामवण्याची शक्ती नसल्यामुळे किंवा त्या तशा प्रकारे पात्र नसल्यामुळे महिला या बहुतांश प्रमाणात पुरुषावर व त्यांच्या कर्मवर अंबलंबुल असतात. लग्न करते वेळी मुलीची इच्छा जास्त प्रमाणात विचारात घेतली जात नाही. तसेच त्यांना कोणत्याही प्रकाराचा निर्णय घेण्याचा अधिकार देण्यात आलेला नाही.

२. बालविवाह:-

भारतातील ब-याच राज्यामध्ये खुप मोठया प्रमाणावर बाल विवाह होतात. शासनाने हस्तक्षेप घेऊन दिलेल्या वया पेक्षा कमी वय असतांना केलेला विवाह म्हणजे बाल विवाह या साठी मुलांचे वय १८ वर्षे असले पहिजे व मुलींचे १८ वर्षे वय असावे अशी नियमावली शासनाने तयार केली आहे. परंतु बरेच लोक मुलींचे लगणाचे वय पुर्ण होण्या अघीच त्यांचे लग्न लाउन देतात. त्यामुळे खुप मुलींना लहान वयातच पत्नी व आई यांची जबाबदारी पार पाडावी लागते.

३. शिक्षण वय:-

मुलगी व मुलगा यांच्या मध्ये लग्नच्या वयाचा फरक असल्यामुळे मुलीला शिक्षणासाठी जास्त वेळ मिळत नाही मुलींना जास्तीत जास्त मुली या १२ वी पर्यंत शिक्षण घेतात त्यापुढे पदवीचे शिक्षण सुरु असताना लग्न करून दिले जात त्यामुळे शिक्षणासाठी पुरेशा वेळ मिळत नाही.

४. गर्भपात आणि स्त्रीभूण हत्या:-

भारतामध्ये स्त्रीच्या जन्माला कही प्रमाणात विरोध केला जात असल्यामुळे भारतीय महिलासमोर गर्भपात करणे हे कायद्याने गुन्हा आहे. हे माहित असुन देखील खुप मोठया प्रमाणावर आज भारतात गर्भपात होत आहेत ही एक भारतीय स्त्रीया पुढील समस्या आहे. स्त्रीला इच्छा नसतानाही सासर कडील व्यक्ती किंवा पती यांच्या महन्यानुसार गर्भपात करावा लागतो. याचे मुख्य कारण म्हणजे स्त्रीयाकडे पाहण्याची दुष्ट्री, तसेच स्त्रीला मिळणारी वागणूक या मुख्या कारणामुळे तसेच अशिक्षित पणामुळे खुप मोठया प्रमाणावर गर्भपात होत आहेत.

५. घरगुती हिंसा:-

भारताचा विचार करता सुमारे ६० ते ७०% टक्के महिला या घरगुती हिंसेला बळी पडत आहेत. त्यामध्ये माहेर घरून एखादी वस्तु किंवा मोटार गाडी घेऊन येण्यासाठी आग्रह घरला जातो किंवा पैसे घेऊन येण्यासाठी विवाहित महिलेला सासर मंडळी कडुन त्रास दिला जाते. या मध्ये वेगवेगळ्या स्वरुपाचा शारीरीक किंवा मानसीक स्वरुपाचा त्रास देण्यात येतो त्यांमुळे मोठया प्रमाणावर स्त्रीया आत्महात्या करतात. त्यांना आत्महत्या करण्यासाठी मजबुर केले जाते हे सर्व थांबवण्यासाठी शासणाचे विविध उपाय योजनाची अमलबजावणी व्यवस्थीत पध्दतीने करावी.

६. व्यवसाय क्षेत्र:-

भारतामध्ये व्यवसाय क्षेत्राची विकास विस्तार होत आहे. त्याप्रमाणे नवनविन व्यवसाय आस्तीत्वात येत आहेत या ठिकाणी त्यांना व्यवसाय करण्याची तसेच नैकरी करण्याची संधी मिळत आहे. व्यवसाय करते वेळी भारतीय महिला समोर अनेक समस्या निर्माण होत आहेत तसेच भारतामध्ये महिलासाठी नैकरी करण्यासाठी वातावरण हे चांगल्या स्वरुपाचे नाही नैकरी करणा-या महिलाकडे समाजाचा बघणचा द्रष्ट्रीकोण हा तितका चांगला नाही. भारतामध्ये एक जुनी म्हण आहे ती अशी की महिलानी फक्त चुल व मुल इतकेच पाहावे. या मुळे महिलांचा पाहिजे त्या स्वरुपाचा विकास झालेला नाही. अनेक क्षेत्र हे महिलासाठी उपलब्ध होत आहेत. व त्यांना या क्षेत्र मध्ये नैकरीच्या संधी आहेत तरी भारत सरकारने व समाजा त्यांच्या प्रती द्रष्ट्रीकोण बदलुन त्यांना स्वतःचा विकास करण्याची संधी द्यावी.

७. लैंगिक अत्याचार:-

जगात कोणत्याही किंवा प्रत्येक देशातच जवळपास महिला म्हणजे उपभोगाची वस्तु समजले जाते. त्यामुळे महिला कडे बघण्याचा समाजाचा दृष्ट्रीकोण चांगला नाही त्यांना वाईट हेतुने समाजातील

काही लोक बघतात. त्यामुळे भारतात लैंगिक अत्याचाराचे प्रमाण वाढत आहे. या मध्ये दिवसा दिवसाला वाढ होत चालली आहे. त्यांचे कारण हि भारत सरकारचे कायदे व सुव्यावस्था हे आहे तसेच समाजातील शिक्षणाचे प्रमाण व विचार करण्याची क्षमता हे मुख्य कारण सांगता येतील. बलात्कारी पुरुषाला गुन्हा सिध्द झाल्यानंतर ७ वर्षेची शिक्षा न देता सरळ फासावर चढविले पाहीजे किंवा त्यांच्या शरिराचे काही महत्वपूर्ण अवयव जसे की दोन्ही हात व पाय कापून त्याला सोडावे ज्यामुळे समाजामध्ये एक भिती निर्माण होईल व त्यापुढे समाज अशा स्वरूपाचे वाईट व अघोरी कृत्य करणार नाही तसेच त्या व्यक्तीला शिक्षा झाली आहे ती अयुष्यभर केलेल्या गुन्हांची शिक्षा भोगत असल्यामुळे कदाचीत त्याच्या कडे पाहुन समाजाची मानसीकता बदलू शकते. ज्या महिलांवर अन्याय अत्याचार झालेला आहे अशा महिलांची केस फॅस्ट ट्रॅक कोर्टमध्ये चालवून त्यांना त्वरीत न्याय द्यावा व त्यांना पुन्हा जिवन व्यतीत करण्यासाठी एखादे उत्पन्नाचे साधन उपलब्ध करून द्यावे.

८. असुरक्षित वाटणे:-

भारतामध्ये महिला या स्वतःला असुरक्षित समजतात. कारण या ठिकाणी सुरक्षा यंत्रणा मोठ्या प्रमाणात विकसीत झालेली किंवा विकसीत झाली नाही. असे मनावे लागेल आपल्या देशामध्ये महिलांसाठी म्हणटले जाते की सातच्या आत घरात कारण महिला या रात्रीच्या वेळी मुक्तपणे संचार करू शकत नाही कारण या देशातील लोकांची महिलांकडे पाहण्याची दृष्टी बदलेली नाही त्यामुळे महिला स्वतःला असुरक्षित समजतात आज मोठ्या प्रमाणावर शिक्षणाच्या सुविधा गावागावापर्यंत पोहचल्या आहेत शिक्षण घेतल्यामुळे महिला या नवनविन क्षेत्रा मध्ये करीअर करू इच्छीता व करत आहेत परंतु हे करत असताना अनेक ठिकाणी महिलांवर अन्याय अत्याचार झालेल्याची घटना एकण्यास मिळतात. त्यामुळे त्यांना कोणत्याही ठिकाणी महिला स्वतःला सुरक्षित समजत नाहीत. व्यवसाय क्षेत्रात व नोकरीच्या ठिकाणी अनेक वेळा त्यांना त्यांच्या मालकांकडून व सहकार्य कडून शारीरीक व मानसिक स्वरूपात छडले जाते. अशा परिस्थितीत त्या महिला या गोष्टी आपल्या घरी मुक्त पणे सांगत नाहीत कारण जर सांगितले तर नौकरी सोडावी लागेल त्यामुळे त्या हा अत्याचार निमुटपणे सहन करतात. तसेच काही स्त्रीया स्वतःवर झालेला अन्याय अत्याचार इतरांना किंवा कुंटुबातील व्यक्तींना सांगत नाहित कारण त्यांमुळे कुंटुबाची व स्वताःची प्रतिमा समाजामध्ये मलीन होईल या भिती पोटी त्या गप्प बसतात.

समारोप:-

भारतातील महिला समोर अनेक समस्या आहेत तसेच त्यांच्या पुढे अनेक अड्वाने निर्माण होतात एखादी गोष्ट करण्याचे ठरविल्यास त्यांना ती गोष्ट करण्यासाठी कुंटुबाकडून व समाजाकडून योग्य असे स्वरूपाचे मार्गदर्शन मिळत नाही. तसेच त्यांना समाजातील व कुंटुबातील व्यक्ती कडून मदत देखील मिळत नाही त्यामुळे भारतीय महिलांचा राष्ट्रीय उत्पादनातील वाटा हा कमी आहे. त्यांच्या समोरील समस्यांचा उल्लेख या शोधनिबंधात केलेला आहे त्या समस्या सोडीविण्यासाठी शासनाने योग्य अशी उपाय योजना शोधून तीची योग्य पध्दतीने अमलबजावणी करावी ज्या मुळे स्त्रीयांना न्याय मिळेल व स्त्रीयांचे सबलीकरण होण्यास मदत होईल.

PRINCIPAL

Late Pamesh
College, Sonpeth Dist. Parbhani